

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40
Bankgiro: 4358.50.12840
Org. nr.: 970 089 748 NVA

NORSK ORNITOLOGISK FORENING
Lofoten lokallag **Etablert 1982**

v/Martin Eggen, Sandnesveien 40, 8380 Ramberg. martin@birdlife.no
Org.nr. 892012202 Bankkonto: 0531 45 35571 www.birdlife.no

Vestvågøy kommune

Deres ref.
20/1327

Deres kontaktperson

Vår ref.
20200320

Vår kontaktperson
Martin Eggen

Dato
07.12.2020

KOMMUNEDELPLAN FOR KLIMA OG ENERGI 2022 - 2030 VESTVÅGØY KOMMUNE. FORSLAG TIL PLANPROGRAM – HØRINGSSVAR FRA NOF OG NATURVERNFORBUNDET

Vi takker for anledningen til å gi innspill til kommunedelplanen for klima- og energi. Å stanse tapet av naturmangfold og få de menneskeskapte klimaendringene under kontroll, er vår tids største utfordring. En million arter er truet av utryddelse globalt, ødelagt natur spiser allerede opp 10 % av verdensøkonomien og påvirker livene til 3,2 milliarder mennesker, ifølge Naturpanelet IPBES.

Som IPBES allerede har understreket henger klima- og naturkrise tett sammen. Løsningene på dem må adressere begge krisene og sees i sammenheng. Vern og restaurering av (særlig karbonrik) natur er en betydelig del av løsningen på klimakrise, samtidig som overgangen fra fossil til fornybar energi ikke må legge ytterligere press på naturareal og økosystemer.

Flakstad, Vestvågøy og Vågan er i ferd med å utarbeide en kommunedelplan for naturmangfold. De tre kommunene vil dermed bli blant de første i Norge til å få en slik plan som grunnlag for videre arbeid med arealdisponeringene. Etter vårt skjønn må disse to ulike kommunedelplanene sees i sammenheng, og særlig fokusere på myr og våtmark. I slike områder er naturmangfoldet særlig stort, og våtmark er dessuten viktige naturtyper både for å bremse og takle klimaendringene. I tillegg er bevaring av 100-meterssonen langs havet viktig. Vi har merket oss satsingsområder som «De grønne øyene» og annet interkommunalt arbeid. Vi ber om at våre innspill i denne høringen også tas med i dette arbeidet.

En mer nøktern språkdrakt hadde kledd forslag til planprogram. Ord som grønn bør byttes ut med mer hensiktsmessige og beskrivende ordbruk. Grønn er en farge. F.eks. bør plantema «Grønn energi» byttes ut med «Fornybar energi». Det er svært positivt at arealbruk allerede er nevnt i vedlegg 1. i forslag til planprogram, der det står: «Kommunen bør føre en restriktiv arealbruk i fremtiden. Kommunen bør søke å transformere allerede

eller tidligere bebygde arealer fremfor å omdisponere arealer som i dag ikke er gjort inngrep i.» Som vist under mener vi dette må som et eget plantema, med fokus på spesielt karbonrik natur og natur viktig i klimatilpasningsarbeidet.

Ulike plantema

- o Beskyttelse av natur, spesielt karbonrik natur og natur viktig i klimatilpasningsarbeid

Bevarelse av myr og marin våtmark må inn som plantema. Norske myrer lagrer rundt 3500 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Til sammenligning var de totale norske utslippene i 2019 på 50,3 millioner tonn. Å holde mest mulig karbon i bakken er kjempeviktig dersom vi skal bremse klimaendringene. Dersom en myr dreneres eller nydyrkes går området fra å være et karbonlager, der karbon er absorbert gjennom århundrer, til å være en kilde til klimagassutslipp. Våtmarkas betydning for karbonlagring har vært kjent lenge, men man får stadig ny kunnskap om lagringen også i andre naturtyper, f.eks. fjell¹. I Vestvågøy ødelegges det årlig relativt mye myr til ulike formål. Samtidig ødelegges marin våtmark, noe svekker samfunnssikkerheten, klimatilpasningen og naturmangfoldet.

For en videre innføring i karbonlagring i jordsmonn og viktigheten av å ta vare på natur i klimaarbeidet, anbefales denne artikkelen fra Norsk Institutt for naturforskning (NINA): <https://blogg.forskning.no/plantepressa/slik-kan-vi-hjelpe-bade-klimateilpasning-og-naturmangfold-samtidig/1777810>

Nasjonale føringer

Nydyrkingsforbud

Den 2. juni i år fikk vi et generelt forbud mot nydyrking av myr. Under behandlingen gav Stortinget klare signaler om tung vekten av hensynet til myr i alle arealsaker, og understreket at det er et "effektivt tiltak for å redusere karbonutslipp å ta vare på norsk myr og våtmark."

Statlige planretningslinjer for klimatilpasning

I Granavolden-plattformen skriver regjeringen at det spesielt skal legges til rette for økt bevaring av våtmarker. Også i revidert statlig planretningslinje for klimatilpasning er det nå vedtatt at kommunene bør kartlegge økosystemer og arealbruk med betydning for klimatilpasning. Spesielt nevnes våtmarker, myrer, elvebredder og skog, som viktig natur for å dempe effektene av klimaendringer.

Myr og jordbruk

Nydyrkingen av myr har frem til nå blitt sett på som et gode. Godene av å erstatte arealene med gressmarker har blitt vurdert til å være større enn godene med å bevare dem. Erkjennelsen av myras betydning er styrket, men ikke nok til å stanse et kontinuerlig tap. Stans i nydyrking av myr derfor er et viktig grep for å ivareta naturareal og klimahensyn. Men skal et forbud ha legitimitet, må myndighetene føre en helhetlig og klok politikk. Matjorda må beskyttes, og man må stanse nedbyggingen av jordbruksarealer til andre formål. Dette vil redusere behovet for nydyrking. Man bør i tillegg legge til rette for levedyktige småbruk over hele landet, og stanse nedleggelse av mindre gårder som holder jord i hevd. Her er rammer og subsidier for jordbruket avgjørende. Et forbud mot nydyrking av myr må være tilnærmet absolutt, selv om noen regioner må bære større praktiske kostnader enn andre. En tredel av myrer under tregrensen er allerede tapt, og tapet har vært ekstra stort i områder som fremdeles er utsatt for sterke ønsker om nydyrking av myr. Men myra må berges der den er, og jordbruket som en miljøriktig og fornybar næring må ta ansvar for at det skjer.

¹ <https://gemini.no/2017/11/overraskende-funn-karbonlagring/>

Miljøhensyn skal tas i alle sektorer i Norge. Et «det grønne skiftet» legger til rette for produksjon og forbruk med langt mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag. Mer gress er isolert sett et gode, i hvert fall for den enkelte gårdbruker og ressursgrunnlaget for den aktuelle gården. Men vi mener godet ikke oppveies av den negative påvirkningen oppdyrking av myr har.

Over halvparten, eller hele 57 %, av alle fugler i jordbrukslandskapet i Europa har forsvunnet siden 1980. I Norge viser hekkefuglovervåking gjennomført av NOF og Norsk Institutt for naturforskning (NINA) at så mye som 40 % av alle fugler tilknyttet det norske kulturlandskapet har forsvunnet bare siden årtusenskiftet. Skal man snu den alvorlige utviklingen for fuglene i jordbrukslandskapet, vil det kreve en stor innsats og til dels endret tankegang i jordbrukspolitikken. Kort sagt handler det om å gi naturen plass i en stadig mer industrialisert og kapitalstyrt næring. Heterogene jordbrukslandskap må sikres, restarealer må vernes om, fuktmark må forbli udrenert og noen arealer må drives mer ekstensivt, samtidig som lønnsomheten sikres gjennom velutviklede kompensasjonsordninger. På de arealene som drives intensivt, må i tillegg driftsmessige hensyn tas². Bevaring av myr og restareal er veldig viktig i Vestvågøy kommune, som bl.a. fortsatt huser gode bestander av den truede arten storspove.

Mye av utviklingen i jordbrukets kulturlandskap styres av nasjonale og internasjonalt rammeverk. Kommunen må likevel, så godt det lar seg gjøre ta vare på godene jordbruket leverer samfunnet, knyttet til naturmangfold, opplevelser, identitet, kultur og turisme. Men myra må få ligge i fred, selv om det setter noen begrensninger for jordbruket i enkelte deler av landet, som Vestvågøy.

Mer om klimagoder fra myra og marine våtmarker, i tillegg til karbonlagring

At flomkanter, sideelver, dammer og myr absorberer og lagrer, og dermed også forsinker og minker flomtopper, begynner å bli kjent kunnskap. Myndighetene må erkjenne dette, og ta naturens egne redskaper i bruk. De samme våtmarkene reduserer konsekvensene av langvarig tørke og minker faren for vannmangel. Gruntvannsområder og korallrev beskytter kystene og menneskene som bor ved dem ved stormer. Når våtmarka i tillegg rens vann og fjerner forurensing, da skjønner man hvilke enorme tjenester myr, «vassjuk mark», elvedeltaer og fjæreområder gjør for oss – helt gratis.

Klimatilpasning er allerede et plantema. Naturens gratis tjenester, og hvordan disse kan styrkes, må vies betydelig plass under dette temaet. Mer styrtregn og høyere havnivå gjør Lofoten svært utsatt for endret klima og værssystem, inkl. mer ekstremvær. Samtidig gjør det naturmangfoldet mer utsatt, spesielt dersom leveområder fortsetter å minke.

Vi anbefaler :

- Si nei til nydyrking av myr. Jordbruket står for omtrent 40 % av klimagassutslippene i Vestvågøy, og nydyrking av myr er en betydelig kilde. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) er 380 dekar myr nydyrket i Vestvågøy de siste tre årene (2017-2019). Tallene er tilgjengelig også på www.naturkampen.no, der Vestvågøy havner helt nede på en 265. plass over de beste kommunene i Norge på å ta vare på naturmangfold. Kommunen må etterstrebe å beskytte eksisterende areal, holde dagens områder i hevd og benytte mineraljord til nydyrking når det er nødvendig. Samtidig

² https://www.birdlife.no/prosjekter/rapporter/2020_03_NOF.pdf

må man si nei til nydyrking av myr, også når dispensasjonsordningen gir rom for det. Kommunedelplanen for klima må gi sterke føringer.

- Stans nedbygging av myr og annen våtmark til andre formål. Kommunen må gå igjennom arealplanen og ta ut områder med myr og marin våtmark, slik at områder med disse naturtypene avsatt til utbyggingsformål systematisk og målrettet tas ut av kommuneplanens arealdel ved neste revidering.
- Si nei til dispensasjoner fra arealplan. Ivaretagelse av nasjonale interesser gir seg til kjenne gjennom gode avgjørelser over tid, der samlet belastning og historiske naturtap blir sett i sammenheng. Mange av inngrepene i kommunene kan i seg selv virke ubetydelige, men mange små inngrep får til sammen store ringvirkninger. Selv om fugler, dyr og annet naturmangfold ikke forsvinner umiddelbart, svekkes gradvis livsbetingelsene over tid. Riktige vurderinger der dette reflekteres er selve kjernen i en bærekraftig natur- og arealforvaltning. Men det krever nøye overveielser og et helhetlig blikk som vanskelig kan ivaretas når dispensasjoner i økende grad går fra å være et unntak til hovedregelen i arealforvaltningen.
- Bli arealnøytral. Flakstad kommune har erklært seg arealnøytral. Nå må de andre Lofotkommunene følge etter, for å beskytte økosystemtjenester, naturmangfold, klimatilpasning og hindre karbonlekkasjer. Skal vi stanse tapet av naturmangfold må Norge bli arealnøytralt. Det betyr at vi må gjenbruke og fortette allerede utbygde arealer fremfor å bygge ut mer natur, og stanse arealforbruket. På lik linje med målet om å bli karbonnøytral, må ha mål om netto null tap av natur: arealnøytralitet. Arealnøytralitet innebærer økt gjenbruk og fortetting av arealer som allerede er utsatt for menneskelige inngrep, arealregnskap i alle kommuner; se mer under arealavgift for å redusere presset på natur rekkefølgebestemmelse i planlegging som følger hierarkiet unngå, avbøte, restaurere, kompensere.
- Restaurer natur. Tiåret 2021–2030 er utpekt som FNs tiår for restaurering av økosystemer. Vedtaket bunner i en anerkjennelse av naturens helt sentrale bidrag for å bekjempe raske klimaendringer, sikre matvaresikkerhet, rent vann og naturmangfold, og at funksjonene allerede er kraftig svekket av menneskets herjinger over lang tid. Hele 83 % av verdens våtmarker har forsvunnet siden 1700. Også i Norge har tapene vært enorme, og anslag tilsier at en tredjedel av myrene under tregrensa er tapt. I Norge har vi så vidt startet arbeidet med å restaurere natur, enda det er få år til 15 % av forringet natur skal være restaurert, slik Stortinget har vedtatt. I årene vil trolig midlene til restaurering av natur øke, noe som også vil komme Vestvågøy kommune til gode. Etter det vi skjønner vil også arbeidet Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratets plan for restaurering av myr (2016-2020) videreføres³.

o Fornybar energi

Endret arealbruk og fragmentering av naturområder er de primære årsakene til tap av naturmangfold i Norge, så vel som i resten av verden. Industrialiseringen av naturen er en del av dette. Vindkraftutbygging påvirker mange fugler, både trekkende og stasjonære arter. Påvirkningen skjer gjennom tap (unnnvikelse), forringelse og fragmentering av leveområder og

³ <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M644/M644.pdf>

gjennom kollisjonsfare. Vårt utgangspunkt har vært å spille inn kunnskap for å minimere denne påvirkningen. Ved å hindre at vindkraftverk plasseres ved og i spesielt fuglerike områder blir skadene mindre. Slik har det ikke gått. Fasiten er nå godt kjent: Konesjonene de siste tiårene er i stor grad gitt i konflikt med verneområder, våtmark, hubro, havørn og fugletrekk. Naturverdier er neglisjert. Et nytt konsesjonssystem vedtatt i Stortinget 1. desember 2020 sikrer ikke at naturhensyn blir tatt i konsesjonsbehandlinger av vindkraft. Vindkraft er heller ikke ønskelig i Lofoten, og vil ødelegge både naturverdier, stedsidentitet og friluftsliv.

Vi har to likeverdige og pågående kriser, klimakrisa og naturkrisa. De henger tett sammen, og løsningene må ligge i handlingsrommet der vi ivaretar begge – slik FNs naturpanel har understreket. I tillegg til å bruke det energioverskuddet vi allerede har, må vi utløse potensialet for ren energi bl.a. gjennom energieffektivisering i bygg og opprustning av gamle vannkraftverk. Vestvågøy kommune må være i front på energieffektivisering og elektrifisering (Nordland har 40 % kraftoverskudd, og det er ventet å øke). Det finnes mange smarte løsninger som sikrer elektrifiseringen vi trenger, men vi må også holde energiforbruket på et bærekraftig nivå. Bærekraft handler om å tilpasse atferd og forbruk slik at det utgjør et null- eller pluss-spill for naturen.

Vestvågøy kommune bør snarest mulig politisk vedta at vindkraftanlegg er uønsket.

For NOF Lofoten lokallag

Naturvernforbundet i Lofoten

Martin Eggen, leder

June Grønseth, leder

KOPI:

Vågan kommune

Fylkesmannen i Nordland

Nordland fylkeskommune

De grønne øyene, ved prosjektleder Randi Lervik og Lofotrådet ved Hanne Ulrichsen